

*Арсенюк К.В., здобувачка освіти за освітньо-професійною програмою
«Біохімічне виробництво»,
Чорнорот О.Ю., викладач вищої кваліфікаційної категорії
комісії хіміко-технологічних дисциплін
Дніпровський політехнічний фаховий коледж
chabanenko.olga07@gmail.com*

ЕКОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ: ДОСВІД ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, С. ГАВРИЛІВКА, ПОКРОВСЬКИЙ РАЙОН)

У тезах розглянуто проблему екологічної безпеки в умовах війни на прикладі Дніпропетровської області. Висвітлено основні екологічні виклики, з якими стикається населення регіону: забруднення ґрунтів і води, небезпека для аграрного сектору, викиди в атмосферу, знищення біорізноманіття. Особливу увагу приділено ситуації у с. Гаврилівка Покровського району. Проаналізовано європейські підходи до подолання кризових екологічних наслідків: моніторинг, механізми швидкого реагування, залучення громад, принцип «зеленого відновлення». Зроблено висновок щодо необхідності інтеграції європейського досвіду у систему екологічної безпеки України в умовах післявоєнного відновлення.

Екологічна безпека є одним із ключових чинників сталого розвитку суспільства. В умовах воєнних дій на території України проблема захисту довкілля постає особливо гостро. Дніпропетровська область, яка є одним із найбільш промислово навантажених регіонів держави, зазнає значних екологічних втрат унаслідок ракетних ударів, знищення інфраструктури та воєнних пожеж [1; 2]. Село Гаврилівка Покровського району є прикладом населеного пункту, де поєднуються наслідки воєнних дій та локальні екологічні ризики.

У таких регіонах загострюються проблеми забруднення ґрунтів, води та повітря, що безпосередньо впливають на здоров'я населення та стан природних ресурсів. Крім того, військові дії ускладнюють роботу екологічного моніторингу та обмежують можливість оперативного реагування на надзвичайні ситуації. У контексті післявоєнного відновлення постає необхідність детального аналізу локальних екологічних загроз і розробки механізмів їх мінімізації. Дослідження впливу війни на стан довкілля в таких населених пунктах є важливим кроком до формування ефективної екологічної політики та збереження природного середовища.

Екологічні виклики для регіону

Забруднення ґрунтів і води. Унаслідок вибухів боєприпасів відбувається насичення ґрунтів важкими металами, нітратами та продуктами горіння. Це призводить до хімічного дисбалансу у верхніх шарах ґрунту та погіршення умов для росту рослин. Особливо тривожним є факт забруднення джерел питної води, зокрема колодязів у селах, таких як Гаврилівка, де відсутнє централізоване водопостачання. Потраплення токсичних речовин у воду може викликати довгострокові негативні наслідки для здоров'я населення [3].

Атмосферні викиди. Пожежі після обстрілів спричиняють масове виділення чадного газу, діоксинів, формальдегіду та інших токсичних сполук. В умовах інтенсивного вітру ці забруднювачі розповсюджуються на великі відстані, охоплюючи навіть відносно безпечні території. Це створює небезпеку не лише для людей, а й для тварин, сільськогосподарських культур і лісових екосистем. Забруднення повітря може також призводити до підвищення рівня респіраторних захворювань серед місцевого населення [4].

1. Небезпека для аграрного сектору.

Заміновані поля, кратери від вибухів та наявність фрагментів боєприпасів роблять значну частину сільськогосподарських угідь непридатною для обробітки. Крім фізичної небезпеки, існує ризик біохімічного забруднення врожаю важкими металами, що унеможлиблює його споживання. Це становить загрозу не лише для економіки регіону, але й для продовольчої безпеки країни в цілому. Зниження виробництва сільгосппродукції може також призвести до зростання цін і дефіциту на внутрішньому ринку.

2. Знищення біорізноманіття.

Вибухи, пожежі та переміщення техніки руйнують природні середовища існування багатьох видів тварин і рослин. Особливо вразливими стають ендемічні види та ті, що перебувають під охороною. Зникнення окремих видів флори й фауни веде до порушення екосистемної рівноваги та пришвидшує деградацію природного середовища. Відновлення біорізноманіття в постраждалих регіонах може тривати десятиліттями без цілеспрямованих відновлювальних заходів [5].

Європейські підходи

Досвід Європейського Союзу у сфері екологічної безпеки свідчить про необхідність системного підходу до подолання наслідків надзвичайних ситуацій. Одним із ключових інструментів є постійний моніторинг та аудит стану довкілля, що здійснюється за допомогою супутникових технологій, дронів та незалежних лабораторних досліджень. Це дозволяє своєчасно виявляти екологічні загрози, оцінювати їх масштаби та документувати шкоду.

Особливу роль відіграють механізми швидкого реагування, зокрема Європейський механізм цивільного захисту (EU Civil Protection Mechanism), який забезпечує координацію допомоги між державами-членами у випадку екологічних катастроф. До таких механізмів входить не лише технічна підтримка, а й надання мобільних лабораторій, спеціалізованої техніки та експертів з відновлення середовища.

В ЄС також активно впроваджується принцип «зеленого відновлення» – під час реконструкції постраждалих територій перевага надається використанню екологічно чистих технологій, альтернативних джерел енергії та природоорієнтованих рішень. Це сприяє не лише відновленню довкілля, але й довгостроковій стійкості до майбутніх ризиків.

Крім того, велике значення приділяється участі місцевих громад у процесі прийняття рішень, зокрема через екологічні слухання, громадські ініціативи та освітні програми. Такий підхід сприяє підвищенню рівня екологічної свідомості населення та залученню його до збереження навколишнього середовища. Україна може ефективно адаптувати ці підходи, інтегруючи їх у власну систему екологічного управління під час воєнного стану та в післявоєнний період [4].

Досвід Європейського Союзу у сфері екологічної безпеки свідчить про необхідність системного підходу:

- моніторинг і аудит – використання супутникових технологій та незалежних лабораторних досліджень для документування наслідків криз;
- механізми швидкого реагування – європейський механізм цивільного захисту (EU Civil Protection Mechanism) забезпечує оперативну допомогу у випадку екологічних надзвичайних ситуацій;
- принцип «зеленого відновлення» – реконструкція територій після криз базується на екологічно безпечних технологіях і відновлюваній енергетиці;
- участь громад, наприклад у ЄС активно практикується залучення місцевого населення до вирішення питань екологічної безпеки [6].

Висновки. Війна на території України, зокрема у Дніпропетровській області, демонструє новий масштаб екологічних викликів, що потребують комплексного реагування. Приклад села Гаврилівка підтверджує, що навіть невеликі населені пункти потерпають від забруднення довкілля, знищення природних ресурсів та загроз для сільського господарства. Негативні екологічні наслідки зберігаються надовго й можуть мати накопичувальний характер, що підвищує ризики для здоров'я людей та екосистем.

У процесі післявоєнного відновлення необхідно врахувати європейський досвід, орієнтуючись на створення ефективної системи моніторингу, впровадження принципів «зеленого відновлення» та активну міжнародну співпрацю. Важливо також забезпечити прозоре інформування населення, підвищення рівня екологічної освіти та залучення громад до прийняття рішень. Інтеграція України до екологічних програм ЄС відкриває можливості для отримання технічної підтримки та фінансування відновлювальних проєктів.

Таким чином, екологічна безпека в умовах кризи має стати не другорядним, а стратегічним пріоритетом, адже від цього залежить не лише відновлення довкілля, але й майбутнє життя та здоров'я населення. Тільки комплексний, науково обґрунтований і міжвідомчо скоординований підхід дозволить ефективно протидіяти екологічним загрозам, які несе війна.

Список використаних джерел

1. Екологічні наслідки війни в Україні. Аналітична доповідь. – Київ: НІСД, 2023. – 76 с.
2. Міндовкілля України. Екологічні ризики війни та шляхи їх подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua> – Дата звернення: 10.09.2025.
3. Гавриленко, О. В., Кравченко, С. І. Екологічна безпека та сталий розвиток у кризових умовах. – Дніпро: ДНУ, 2022. – 152 с.
4. European Commission. Civil Protection Mechanism and Environmental Safety [Electronic resource]. – Available at: <https://ec.europa.eu> – Accessed: 10.09.2025.
5. United Nations Environment Programme (UNEP). Environmental impacts of war and conflict. – Nairobi: UNEP, 2022. – 54 p.
6. Сухенко, І. В. Екологічна безпека України в умовах євроінтеграції. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. – 210 с.